

4. Плохій З. П. Формування у дітей дошкільного віку екологічної культури (теоретичні та методичні аспекти): монографія / З.П.Плохій. – К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2010. – 319 с.
5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» // О.І.Білан, Л.М.Возна, О.Л.Максименко та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 264 с.
6. Програма розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 Ч. [Електронний ресурс]: О.П.Аксьонова, А.М. Анішук, Л.В.Артемова [та ін.]; наук. кер. О.Л. Кононко. – К.: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. – 452 с.
7. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» [Електронний ресурс]: / О. О. Андрієтті, О. П. Голубович, О. П. Долинна [та ін.]. — Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 104 с.

Н.Л. Годосієнко,
старший викладач кафедри мистецьких
дисциплін дошкільної та початкової освіти,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ФАКТОР ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Постановка проблеми. Оновлення суспільства, а тим більше його радикальна зміна, – суперечливий, складний і тривалий процес, пов'язаний із пошуком нових шляхів, засобів здійснення перетворень в усіх сферах життєдіяльності людей. У гуманному цивілізованому суспільстві розвиток особистості, її творчих можливостей стає самоціллю всіх суспільних відносин. Саме тому в умовах духовного відродження суспільства діяльність закладів народної освіти - від дитячого садка до загальноосвітньої школи, потребує конкретних змін, які викликані необхідністю формування суспільно-активної, творчої особистості, що можливо лише при створенні сприятливих умов для всебічного розвитку потенційних можливостей кожної дитини, самореалізації її особистості в освітньому процесі. Особлива роль в естетичному вихованні дитини належить початковій школі, де забезпечується інтелектуальне, духовне й фізичне становлення особливості. У початковій школі у дітей пробуджується інтерес до мистецтва, відбувається їх залучення до музики та художньо-творчої діяльності. Початкова ланка освіти покликана сформувати в учнів цілісне світосприймання і світовідчуття, забезпечити розвиток естетичних ідеалів і смаків, почуття відповідальності за збереження культурних надбань суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Естетичне виховання особистості було предметом наукового аналізу багатьох учених. У працях філософського (М.Бердяєв, В.Васильченко, Є.Громов, І.Зязюн, П.Л.Печко) та соціологічного (В.Потапчик, О.Семашко, Б.Шляхов та ін.) спрямування естетичне виховання розглядається як засіб залучення молоді до духовних і культурологічних цінностей суспільства.

Дослідження загальної та вікової психології (Г.Балл, І.Бех, М.Боришевський, В.Вілюнас, П.Гальперін, О.Запорожець, В.Зінченко, О.Леонтєв, Б.Ломов, В.Москалець, С.Рубінштейн, Н.Тализіна, В.Ядов, І.Якиманська та ін.) сприяли визначенню психологічних аспектів формування естетичних почуттів, мислення, розвитку можливостей молодших школярів. Формування у дітей та молоді естетичних ідеалів, потреб, ціннісних орієнтацій отримало авторську інтерпретацію в працях, Є.Квятковського, Л.Коваль, В.Кудіна, С.Мельничука, О.Рудницької, Г.Тарасенко, Л.Хлебнікової, Л.Школяр, А.Щербо та ін. Взаємовплив мистецтв у межах реалізації теорії розвивального навчання досліджено в роботах К.Крутецького, Ю.Полуянова, Л.Рилової, Ю.Фохт-Бабушкіна та ін.

Аналіз літературних джерел, ознайомлення з практикою роботи загальноосвітніх шкіл засвідчують, що проблема естетичного виховання молодших школярів у світлі новітніх концепцій ще не знайшла належного розв'язання, а технології опанування дисциплін естетичного циклу не відповідають зрелищним вимогам сьогодення.

Метою статті є: теоретичне обґрунтування ролі уроку музики у процесі естетичного

виховання молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, шкільний урок музики визначається специфікою музичного мистецтва, в якому емоційна сфера відіграє визначну роль. Тому пізнання художнього світу музики, яке відбувається в процесі навчання, не може зводитись тільки до роботи думки, а має органічно поєднувати свідомість і почуття.

Отже, музика є одним із наймогутніших засобів виховання, який надає естетичного забарвлення духовному життю людини. «Пізнання світу почуттів неможливе без розуміння і переживання музики, без глибокої душевної потреби слухати музику, діставати насолоду від неї, - писав В.Сухомлинський. - Без музики важко переконати людину, яка вступає у світ, у тому, що людина прекрасна, а це переконання, по суті, є основою емоційної, естетичної, моральної культури»[3,93].

Урок музики покликаний виховувати музичну культуру учнів як необхідну частину їхньої духовної культури. Поняття «музична культура» містить: а) морально-естетичне почуття і переконання, музичні смаки і потреби; б) знання, навички і вміння, без яких неможливе засвоєння музичного мистецтва (сприйняття, виконання); в) музичні творчі здібності, які визначають успіх музичної діяльності.

Практика свідчить, що кожен вид музичної діяльності потребує певної методики його освоєння. І майстерність учителя полягає в тому, як він зуміє підпорядкувати різноманітну музичну діяльність (хоровий спів, слухання музики, музично-ритмічні рухи, гра на елементарних музичних інструментах, сольфеджування вправ) загальній темі.

Навчальна мета уроку охоплює різні види музичної діяльності, і її можна диференціювати в таких напрямках: працювати над виробленням вокально-хорових навичок, ознайомити з новою піснею, вивчити перший куплет тощо, добиватись осмисленого виконання фраз у пісні, працювати над її художнім виконанням, розвивати навички активного сприймання музичного твору, вчити розрізняти елементи музичної мови, використані для створення певного образу. Згідно з вимогами дидактики, виділяється ще й розвивальна мета уроку, однак щодо уроку музики вона залишається сталою, бо все, що проводиться на уроках музики, спрямоване на музичний розвиток дитини, сприяє розвитку її музичальності. А ось вихована мета, крім загального напрямку (формування художній смак, музичні інтереси дітей), може мати конкретні завдання, відповідно до музичного матеріалу.

Виховний вплив музики на особистість школяра багато в чому залежить від якості та кількості набутого ним музично-естетичного досвіду. Він виявляється в сукупності музичних знань, усвідомлених способів реалізації дій та емоційно - чуттєвої вихованості учнів. Інтенаційно-слуховий досвід, система музичних знань та умінь, досвід емоційно- ціннісного ставлення до музики, досвід творчої музичної діяльності - всі ці компоненти естетичного досвіду стають безпосередньо-емоційним та інтелектуальним надбанням школярів.

Уроки музики у початкових класах будуються за «мозаїчним» принципом. Як правило, діти на уроці слухають два-три твори, співають поспівки і пісні, розучують нову пісню, виконують довільні танцювальні рухи, підбирають темброво-ритмічні супроводи, розмірковують про музику, проводять музичну гру. Учителю слід ретельно обдумати план кожного уроку, дотримуючись програми, не захоплюватися окремими видами роботи, не підмінювати прагнення до кінцевої мети, намаганням досягти успіху в одному за видів діяльності.

На наш погляд, подоланню ізольованості видів діяльності на уроці музики сприятимуть такі напрями їх взаємозв'язку залежно від навчально-виховних завдань: розуміння учнями змістовної сутності музики; ознайомлення з основами музичної грамоти; формування виконавських умінь і навичок; розвиток творчих здібностей. Розуміння змістовної сутності музики полягає в тому, що як правило, кожний музичний твір пройнятий певним настроєм, породжує ті чи інші емоції. Навчити дітей переживати музику - важливе завдання, реалізація якого сприяє формуванню естетичних і моральних рис школярів. У музичному навчанні і вихованні молодших школярів важливим є усвідомлення засобів музичної виразності, за

допомогою яких композитор втілює той чи інший задум. Знання учнями основ музичної грамоти позначаються на розвиткові їхнього музичного мислення, навичок диференційованого сприймання музики, розуміння її особливостей, а також формотворчих елементів.

Отже, одне із завдань учителя - формувати естетичне ставлення до звучання. Під час співу, гри на дитячих інструментах важливо добитися красивого, нефорсованого звуку; увагу дітей до звучання привертають також, коли слухають музику. Увагу слід приділяти виробленню навичок виконання з різною динамікою та артикуляцією, зокрема під час співу, гри на музичних інструментах, застосування ритмічних рухів. Розвитку творчих здібностей і естетичному вихованню сприятимуть такі завдання: придумати назву для музичного твору, закінчити мелодію або казку, аранжувати знайому пісню, інструментувати п'єсу.

Учитель має контролювати спілкування учня з мистецтвом музики, забезпечити цілісне його сприйняття, використовуючи силу емоційності інших творів мистецтва, застосовуючи інтеграцію мистецтв. Одним з таких прийомів є метод малювання музики. Він тісно пов'язаний з історією розвитку музики та образотворчого мистецтва, які впливали один на одного й іноді доходили до крайніх ступенів зближення одного мистецтва з іншим. Специфіка музики, її "індивідуальність" якраз найбільш вдало може бути охарактеризована саме через ці взаємовпливи, які дають цікаві, оновлювальні та збагачувальні для мистецтва результати.

Вперше взаємовплив музики й образотворчого мистецтва на глибокому, суттєвому рівні виявився в епоху романтизму з її прагненням до синтезу мистецтв. Художники розпочали використовувати ритмічні, композиційні й формотворчі, темброво-кolorистичні характеристики музики при створенні художнього твору [5, 289-290]. Також, єдність, взаємопроникнення стихій музики та кольору надихала багатьох майстрів ХХ сторіччя. Найбільш цікавий досвід втілення композиційно-формальних особливостей музики при створенні живописних творів належить художнику та композитору М.Чюрльонісу. Митець живописними засобами розширив світогляд у галузі поліфонії та музичного ритму і закликав митців наслідувати такі незвичайні явища у мистецтві. Живопис Чюрльоніса свого роду зрима музика. Галузь художніх експериментів була наділена спеціальним терміном "музична графіка", введеним Оскаром Райнером, ініціатором педагогічного засвоєння прийомів малювання музики. Австрійський музикант і художник побачив у цих малюнках розкішний наочний документ, що фіксує рівень сприймання і розуміння музичного твору даним слухачем [3, 8-9]. У своїй практиці виховання Б.Яворський виходив з розуміння цілісності сприймання дитиною навколишніх явищ життя, мистецтва. В основі педагогічної роботи Б.Яворського лежало залучення різноманітних асоціацій, як музичних, так і не музичних. Початковий етап творчості проявлявся в найрізноманітніших формах: образотворчих, рухових, звукових, словесних [4, 126-127].

Висновки. Таким чином, урок музики, мистецтво слова, музика й живопис з їх потужною силою емоційного впливу на свідомість школярів мають розглядатися не тільки як джерело художнього виховання, формування емоційно-естетичної культури, а також як універсальний засіб розвитку творчого потенціалу та мислення.

Узагальнюючи діапазон підходів та дефініцій, можна визначити що урок музики як педагогічна технологія – це інтегративний спосіб організації навчально-виховного процесу, спрямований на оптимальне досягнення виховних і дидактичних цілей, системне планування та управління вирішення педагогічних проблем.

Література

1. Вашуленко М., Бібік Н., Кочина Л. Програма інтегрованого курсу (навчання грамоти, математика, навколишній світ) // М. Вашуленко, Н. Бібік, Л. Кочина. – Почат. шк. – 2001. – № 8. – С. 24-31.
2. Дорошенко С.І., Вашуленко С.І., Мельничайко О.І. Методика викладання української мови: Навч. посібник / С.І. Дорошенко, М.С. Вашуленко, О.І. Мельничайко та ін. За ред. С.І. Дорошенка. – К.: Вища шк., 1992. – 398 с.
3. Масол Л.М., Гайдамака О.В., Белкіна Е.В. та ін. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів // Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Е.В. Белкіна. – Харків, 2006. – С. 68-70.

4. Підлужна Г.В. Психолого-педагогічні особливості інтегрованих уроків читання / В зб. Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка // Г.В. Підлужна. – Житомир, 2005. – С.55-56.
5. Рудницька О.П. Інтегративні зв'язки у викладанні предметів художньо-естетичного циклу // О.П. Рудницька. – Почат. шк. – 2001. – № 5. – С. 40-43.

Н.С. Федорук
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент І.Г. Барановська.

ТЕАТРАЛІЗОВАНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Значення гри у вихованні особистості дитини важко переоцінити. Багато поколінь учених доводили невичерпний педагогічний потенціал, що криється у грі. Невипадково, Л.Виготський вважав гру «дев'ятим валом» у вихованні малечі. В.Сухомлинський підкреслював, що «Гра – це величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається цілющий потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, яка запалює вогник допитливості і цікавості». Досліджуючи потенціал, який схований у грі, Д.Ельконін зазначав, що в грі інтелект дитини іде за емоційно-дієвим переживанням, а функції дорослого сприймаються, передусім, емоційно, тобто відбувається первинне емоційно-діюче орієнтування у змісті людської діяльності. Адже В.Сухомлинський повчав: «У грі немає людей серйозніших, ніж малі діти».

Аналіз попередніх досліджень.

Проблема використання театральних технологій у вихованні дітей хвилювала у різні часи не лише педагогів, а й мистецтвознавців і психологів. Значення театральної діяльності в творчому зростанні дитини відобразили в своїх працях О.Ворожейкіна, Л. Калініна, І.Лавриш, І.Несторова, Л.Онофрійчук, О.Соколова-Набойченко та інші. Культуролог Б.Єрасов підкреслював, що театр є активним і функціонально значним культурним інститутом, який виконує функцію соціалізації.

Мета статті – дослідити виховний потенціал театралізованих ігор для дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Відомий грузинський педагог Ш.Амонашвілі зазначив, що якщо ми забудемо про те, що діти не можуть розлучитися зі своєю потребою гратися, то зробимо нашу методику не добрим путівником їх у світі пізнання, а бездушною мачухою... Почуття вільного вибору складає психологічну основу гри. Однак це не означає, що, користуючись правом вибирати, дитина віддає перевагу тільки таким формам активності, які не будуть пов'язані з труднощами. Вибираючи гру, дитина тим самим приймає і пов'язані з нею труднощі, стає цілеспрямованою, вольовою, зосередженою у їх подоланні, що робить гру емоційно забарвленою і вмотивованою. Варто зазначити, що навчання ґрунтується на позиціях самих дітей, на переживанні дітьми у цьому процесі почуття вільного вибору. Адже, радіючи грі, дитина радіє і навчанню. А таку радість повинні приносити їм ми – педагоги, вихователі, вчителі.

Дитина з раннього дитинства проводить в іграх дуже багато часу. У процесі таких занять він вчиться бути самостійним, спілкуватися з однолітками, а іграшки допомагають дитині долати різні труднощі. По мірі дорослішання дітей змінюються і їх ігри. Тепер вони допомагають дитині по-своєму самостверджуватися: малюк намагається сам вигадувати сюжет гри, знаходить собі партнерів і засоби, за допомогою яких він потім буде здійснювати свої задуми. Ігри бувають різні. Одні розвивають у дитини спритність і силу, інші – світогляд і мислення, треті прищеплюють навички конструктора. Існують ігри, які сприяють розвитку у малюка творчого таланту. Це, так звані театралізовані ігри, які нерідко проводяться в дитячому садку.